

## บทบรรณาธิการ

นฤมล อรุโณทัย<sup>1</sup>

Narumon Arunotai

บทความในวารสารฉบับนี้มีหลากหลาย ทั้งที่เป็นบทความปริทัศน์ สำนวณการทำความเข้าใจและการถกเถียงเรื่องแนวคิด บทความวิชาการทบทวนเปรียบเทียบ และบทความวิจัยที่มีการเก็บ/วิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

บทความแรกเรื่อง “เหลียวหลัง แลหน้าการศึกษาประชาสังคม” โดยนิธิ เนื่องจำนงค์ ทบทวนการใช้แนวคิดและการขับเคลื่อนประชาสังคมในฐานะวาทกรรมหรืออุดมการณ์เพื่อจุดมุ่งหมายต่างๆ อย่างไรก็ดี ในระยะต่อมาก็เกิดการขยายตัวของกระแสไหวที่สวนทางกับประชาสังคม ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าเป็น “อนารยะสังคม” (Uncivil Society) นิธิได้ตั้งข้อสังเกต 7 ประการเกี่ยวกับแนวคิดประชาสังคม อาทิ ความเข้าใจถึงความแตกต่างหลากหลายของรากฐาน ความเป็นมา จุดยืน รากฐาน และข้อจำกัดของแนวคิด การพิจารณาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคมกับรัฐ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงลักษณะความสัมพันธ์ ฯลฯ พัฒนาการของประชาสังคมนั้นเป็นภาพสะท้อนของบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองแห่งยุคสมัย ข้อสังเกตทั้ง 7 ประการนี้สะท้อนให้เห็นถึงความน่าสนใจของแนวคิดประชาสังคมในฐานะหัวข้อในการศึกษาวิจัย ซึ่งในตอนท้ายบทความนิธิ

---

<sup>1</sup> อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Lecturer, Chulalongkorn University Social Research Institute (CUSRI)

Email: narumon.cu@gmail.com

ได้เสนอถึงแนวทางที่สำคัญสี่แนวทางในการศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้ในอนาคต

บทความ “การจัดการความปลอดภัยในการชุมนุมสาธารณะกรณีศึกษา ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศไทย” โดยมนชนก พรหมรัตน์ เป็นบทความที่สำรวจทบทวนรูปแบบ วิธีการ และกลไกทางกฎหมายในการจัดการความปลอดภัยในการชุมนุมสาธารณะในประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศไทย โดยมนชนกนำเสนอว่าประเทศอังกฤษนั้น การชุมนุมสาธารณะถือเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรอง โดยมีกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม (Public Order Act 1986) และมีกฎหมายสถานการณ์ฉุกเฉิน (The Civil Contingencies Act 2004) ที่เกี่ยวข้อง ส่วนสหรัฐอเมริกาแม้จะรับรองสิทธิในการชุมนุมโดยสงบเป็นสิทธิเสรีภาพที่ถูกรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุด แต่ด้วยระบบกฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (Common law) หลักกฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุมจึงเป็นไปตามคำพิพากษาของศาลสูง (supreme court) ในคดีความต่างๆ ส่วนประเทศไทยมีกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมสาธารณะคือพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ.2558 แต่เนื้อหากฎหมายก็ยังมีกรถกเถียงกันว่าจะทำให้เกิดการขัดขวางการใช้สิทธิการชุมนุมสาธารณะของประชาชนมากกว่าจะเป็นเครื่องมือตามเจตนารมณ์ของกฎหมายหรือไม่ มนชนกได้ชี้ให้เห็นถึงวิธีคิดและความเข้าใจในหลักการการให้ความหมายต่อการชุมนุมสาธารณะ รวมทั้งแง่มุมของการใช้กฎหมายเพื่อวิเคราะห์ทั้งประเด็นสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมและบทบาทของเจ้าหน้าที่รัฐผู้รักษาความปลอดภัย

บทความเรื่อง “ปัญหาของผู้สูงอายุกับการจัดสวัสดิการชุมชนในเขตเมือง: ศึกษากรณี 2 ชุมชน ในเขตวังทองหลาง

กรุงเทพมหานคร” โดยกรจงรักษ์ ชาตรูปภูวิน วิเคราะห์ปัญหาสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในระดับชุมชน เนื่องจากโครงสร้างประชากรไทยที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ทำให้ต้องพิจารณาความต้องการหลากหลายด้าน เพื่อนำเสนอแนวทางแก้ไขและพัฒนาสวัสดิการชุมชน กรจงรักษ์เลือกศึกษาชุมชนคลองพลับพลาและชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ซึ่งเป็นชุมชนที่มีจำนวนผู้สูงอายุจำนวนมาก ในขณะที่เดียวกันชุมชนก็มีความเข้มแข็ง ประเด็นในการศึกษาเน้นที่บทบาทชมรมผู้สูงอายุท่ามกลางข้อจำกัดของครอบครัว บทบาทภาคีเครือข่ายกับการดูแลผู้สูงอายุ ความสำคัญของการชักชวนให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน เพื่อตระหนักถึงความสามารถและคุณค่าในตัวเอง การเตรียมตัวและเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุ ส่วนท้ายของบทความเป็นข้อเสนอแนะต่อชมรมผู้สูงอายุ เช่น การสร้างการมีส่วนร่วมดูแลและจัดสวัสดิการผู้สูงอายุและการจัดเตรียมศูนย์พักพิงของผู้สูงอายุ ข้อเสนอแนะต่อครอบครัว เช่น ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุออกมาร่วมกิจกรรมชุมชน ข้อเสนอแนะต่อตัวผู้สูงอายุ เช่น การเข้าร่วมกลุ่มและร่วมกิจกรรมชุมชน และข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานภาคีภายนอก เช่น การสร้างรายได้ให้ผู้สูงอายุ เพิ่มเบี้ยยังชีพ การนำทีมแพทย์เข้ามาตรวจรักษา ฯลฯ

บทความเรื่อง “การคุ้มครองทางสังคมและสิทธิประโยชน์ประกันสังคมสำหรับแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ” โดย สาทิณี ศิริไพบูลย์ เป็นบทความวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจสังคมในปัจจุบันที่ทำให้เกิดความต้องการแรงงานย้ายถิ่น ซึ่งแรงงานเหล่านี้ควรได้รับการคุ้มครองทางสังคม (Social Protection) ในเรื่องของการเจ็บป่วย การบาดเจ็บ กรณีคลอดบุตร กรณีเสียชีวิต ฯลฯ สาทิณีได้ทบทวนแนวคิดการคุ้มครองทางสังคม แนวคิดการประกันสังคม แนวคิดมาตรฐานการประกันสังคม และวิเคราะห์

สถานการณ์แรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ (เมียนมา กัมพูชา และลาว) ในประเทศไทย สิทธิประโยชน์ประกันสังคมที่เหมาะสมกับแรงงานเหล่านี้ โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบกับมาตรฐานขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ส่วนแรงงานในประเภทกิจการที่ไม่เข้าข่ายประกันสังคม แม้ว่าจะซื้อประกันสุขภาพได้ แต่ก็ไม่ได้รับความคุ้มครองในเรื่องของอุบัติเหตุจากการทำงาน ยกเว้นจะซื้อประกันเพิ่มในเรื่องของการคุ้มครองกรณีทุพพลภาพและเสียชีวิตควบคู่ไป บทความแสดงให้เห็นถึงทางเลือกต่างๆ รวมทั้งมีข้อเสนอแนะความคุ้มครองและสิทธิประโยชน์ รวมทั้งเงื่อนไขเชิงนโยบายและการปรับปรุงกฎหมายที่จะกำหนดรูปแบบสิทธิประโยชน์ที่เหมาะสมกับลักษณะการเข้ามาทำงานของแรงงานต่างด้าว

บทความเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนไทดำ ตำบลบ้านดอน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี” โดยอริวิศน์ ห้วยหงษ์ทอง เริ่มจากการกล่าวถึงอัตลักษณ์อันเข้มแข็งของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำในอำเภออุ้มทอง ไม่ว่าจะเป็นภาษา ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี ฯลฯ ซึ่งสามารถนำมาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านชาติพันธุ์ได้ ชุมชนมีศักยภาพเพราะเป็นพื้นที่ศึกษาดูงาน และยังมี “ศูนย์ฟื้นฟูวัฒนธรรมไทดำโบราณ” เพื่อเผยแพร่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทดำ อริวิศน์ได้ทบทวนแนวคิดเรื่องชาติพันธุ์ แนวคิดเรื่องวัฒนธรรม ทูตทางวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยว ฯลฯ การวิจัยใช้วิธีเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม เก็บข้อมูลบุคคล ข้อมูลการรับรู้และการยึดถือปฏิบัติในทุนทางวัฒนธรรม แนวทางในการจัดการท่องเที่ยว ความพร้อมและการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยว เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณแล้วจึงนำเสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนไทดำเชื่อมโยงกับเส้นทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมในพื้นที่ใกล้เคียงไม่ว่าจะ

เป็นการท่องเที่ยวแนวชาติพันธุ์ (กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง) การท่องเที่ยวแนววิถีชีวิต (ตลาดเก่า แหล่งเกษตรกรรม ฯลฯ) การท่องเที่ยวแนวประวัติศาสตร์ (เมืองโบราณ วัด และแหล่งประวัติศาสตร์ในจังหวัดใกล้เคียง)

บทความเรื่อง “**แซนพนม: ภูมิปัญญาเขมรโบราณมิติความสัมพันธ์ระหว่างคน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และสิ่งแวดล้อม กรณีชุมชนรอบเขาพนมรุ้ง**” โดย สุรียา คลังฤทธิ์ ยโสธรา ศิริภาพระภากร และ ภัตสร มิ่งไธสง ให้รายละเอียดข้อมูลหมู่บ้านตะโก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มคนสายวัฒนธรรมเขมรในชุมชนที่อยู่โดยรอบเขาพนมรุ้ง เช่น ประเพณีการแซนโดนตาหรือการเซ่นไหว้ดวงวิญญาณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประเพณีดังกล่าวสืบมาจากระบบความเชื่อโบราณเกี่ยวกับมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ ก่อนจะได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ ผู้เขียนเสนอว่าประเพณีดังกล่าวเป็นจิตสำนึกทางวัฒนธรรมร่วมที่ส่งต่อความมั่นคงทางจิตใจ และถือว่าเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นภูมิปัญญาที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน มีแนวทางการควบคุมความประพฤติของคนในสังคม นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งที่พึงทราบดีในยามที่มีปัญหา ผู้เขียนยังได้เสนอว่าประเพณีแซนพนมเป็นภูมิปัญญาชาวเขมรโบราณที่มีคุณค่าควรการอนุรักษ์และสืบสานผ่านศิลปะการแสดงและการสร้างสัญลักษณ์บนผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

บทความในวารสารเล่มนี้อาจจะแบ่งได้เป็นสามกลุ่ม **บทความกลุ่มแรก**คือเรื่องประชาสังคมและการชุมนุมสาธารณะเน้นเรื่องแนวคิด การให้ความหมาย ความเข้าใจ และการตีความ รวมทั้งชี้ให้เห็นความหลากหลาย พลวัต และการขยายเขตแดนการคิดวิเคราะห์ โดยการเชื่อมโยงแนวคิดและปฏิบัติการในหลายระดับ และเชื่อมโยงกับ

ภาคส่วน/ตัวแสดงต่างๆ เช่น การศึกษาประชาสังคมในความสัมพันธ์กับรัฐ การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของประชาสังคมจากอิทธิพลของเทคโนโลยี ฯลฯ ส่วนในกรณีการประชุมชุมชนสาธารณะ แม้ว่าการจัดการจะเน้นเรื่องความปลอดภัยแต่ก็ต้องเชื่อมโยงกับประเด็นเรื่องสิทธิเสรีภาพและบทบาทของหลายภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายกฎหมาย นโยบาย และเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลความปลอดภัยในการชุมชนสาธารณะ

**บทความกลุ่มที่สอง** เรื่องผู้สูงอายุกับสวัสดิการชุมชน และเรื่องการคุ้มครองทางสังคมของแรงงานนั้นมีประเด็นต้นทางคล้ายกันคือสังคมที่มีโครงสร้างประชากรเป็นผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ทำให้ต้องหันมาให้ความสนใจกับสวัสดิการระดับชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ และในขณะเดียวกัน ก็เป็นสังคมที่ต้องการแรงงานที่จะมาช่วยขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ซึ่งจะต้องพิจารณาถึงสวัสดิการและการคุ้มครองสำหรับแรงงานเหล่านี้ด้วย บทความแรกเน้นเรื่องการพึ่งตนเองในระดับชุมชนไม่ว่าจะเป็นบทบาทชมรมผู้สูงอายุ บทบาทภาคีเครือข่าย และการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนเพื่อสร้างพลังคุณค่าในตัวเอง ในขณะที่บทความที่สองเน้นเรื่องนโยบายของรัฐในการจัดหาสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับแรงงาน เพื่อที่จะเป็นไปตามแนวทางการคุ้มครองและให้สิทธิประโยชน์แก่แรงงานข้ามชาติ

**บทความกลุ่มที่สาม** เน้นข้อมูลรายละเอียดปลีกย่อยที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องประเพณีแซนพนมของชาวมุสลิมเชื้อสายเขมร หรือทุนทางวัฒนธรรมของชาวดำ ความโดดเด่นทางวัฒนธรรมสะท้อนให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ และสะท้อนให้เห็นถึงความโดดเด่นในท้องถิ่น ซึ่งควรจะมีการสืบทอดและเผยแพร่ต่อไป บทความเกี่ยวกับแซนพนมนั้นมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาศิลปะการแสดง

และการสร้างสัญลักษณ์ ส่วนบทความเกี่ยวกับวัฒนธรรมชาวไททรงดำ นั้นเสนอการต่อยอดโดยการท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบที่จะเชื่อมร้อย และขยายไปยังพื้นที่ใกล้เคียงได้ในอนาคต

ในท้ายเล่ม มีบทปริทัศน์หนังสือ *Local Public Reform in Times of Crisis : National Trajectories & International Comparisons* โดยนพพล อัครชาติ เป็นการสรุปและให้ข้อคิดเห็นต่อ หนังสือรวมบทความจากงานวิจัยด้านการปกครองท้องถิ่นของ นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ยุโรป ซึ่งงานดังกล่าวยังไม่ได้อ่านกัน อย่างแพร่หลายมากนักในประเทศไทย บทปริทัศน์นี้จึงเป็นการแนะนำ ให้ผู้อ่านหันมาสนใจกับงานวิชาการดังกล่าวจากฝั่งสหภาพยุโรปด้วย